COMUNITĂŢI EVREIEȘTI ÎN COMITATUL SATU MARE LA FINALUL SECOLULUI AL XIX-LEA

Paula Virag[*]

Cuvinte cheie: evrei, comunităţi evreiești, limba maghiară, religie, comitatul Satu Mare

Keywords: Jews, Jewish communities, Hungarian language, region, Satu Mare county

Reconstituirea evoluţiei demografice a populaţiei evreiești din comunităţile rurale ale comitatului Satu Mare presupune cercetarea recensămintelor organizate de autorităţile maghiare în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, dar și a registrelor confesionale de stare civilă. Aceste două surse oferă informaţii despre evoluţia numărului evreilor de pe teritoriul comitatului, despre numărul familiilor din diferite localităţi, despre numele sau prenumele folosite în acea perioadă, despre numărul de copii născuţi în familiile evreiești, despre căsătoriile endo și exogame etc.

Aceste două surse trebuie utilizate cu atenţie pentru că ele au o serie de neajunsuri care pot influenţa analiza demografică. În rândurile ce urmează vom explica modul de organizare și întocmire atât a registrelor confesionale de stare civilă, cât și a recensămintelor, oprindu-ne asupra aspectelor mai importante care influenţează analiza datelor despre populaţia evreiască.

Registrele confesionale de stare civilă

Pentru comitatul Satu Mare, importanţa registrelor parohiale este deosebită deoarece ele au avut valoare de drept până la 1 octombrie 1895, când s-au înfiinţat registrele de stare civilă a statului.

Registrele confesionale de stare civilă au avut la început numai un caracter bisericesc, scopul lor fiind de a consemna oficierea diferitelor ceremonii religioase: botezuri (nașteri), căsătorii, înmormântări etc. Importanţa lor a crescut însă când extrasele de stare civilă eliberate pe baza lor au devenit acte care dovedeau starea civilă a cetăţenilor, cu repercusiuni asupra drepturilor și

[*] Muzeul Judeţean Satu Mare, b-dul Vasile Lucaciu, nr. 21, e-mail: pcvirag@gmail.com

îndatoririlor lor. Astfel, registrele vechi de stare civilă au fost utile în chestiuni de tutelă, de stare a legitimării căsătoriilor, de schimbare a numelui și în alte proceduri juridice.

Formularele indicate în acest ordin cuprindeau, pe lângă data botezului și rubrici pentru data naşterii, registrele de botez devenind în felul acesta și registre de naşteri. Se mai cerea să se noteze în registrele de născuţi numele naşilor sau al martorilor.

Limba folosită pentru completarea lor nu a fost aceeași: ortodocşii și greco-catolicii au scris în limba română; romano-catolicii în limba latină; reformaţii și unitarienii în limba maghiară, iar luteranii în limba germană. Registrele mozaicilor au fost scrise în limba germană sau maghiară, uneori chiar în limba ebraică.

Nu trebuie trecută cu vederea importanţa onomastică a registrelor confesionale de stare civilă. Numele de persoane oferă posibilităţi nebănuite pentru identificarea diferitelor grupuri etnice și ne dau informaţii asupra unor familii dispărute sau emigrate. Cu ajutorul registrelor se poate urmării cum s-au format numele de familie sau supranumele, știind că împăratul Iosif al II-lea a impus obligaţia ca fiecare om să aibă două nume, toţi românii aveau un nume de familie și înainte de această dispoziţie, care se aplică îndeosebi la populaţia evreiască.

În ceea ce privește situaţia registrelor evreiești din comitatul Satu Mare, trebuie să menţionăm că acestea se păstrează pentru puţine localităţi, într-un număr foarte redus, doar sub formă de file care cuprind informaţii pentru intervale mici de timp. Limba folosită pentru înregistrare a fost cea maghiară. Rabinul sau persoana care scria în aceste registre a trecut data naşterii, numele și sexul copilului, numele și prenumele tatălui, numele și prenumele mamei[1], localitatea și dacă este legitim sau nu.

Recensămintele de la finalul secolului al XIX-lea

Recensămintele și alte statistici oficiale întocmite de autorităţile maghiare în perioada 1867–1914 reprezintă principala sursă de informaţii privind evoluţia demografică din Transilvania, Ungaria sau din comitatul Satu Mare supus analizei acestei lucrări. Trebuie să subliniem faptul că ele conţin o serie de erori, mai ales în ceea ce privește evoluţia din punct de vedere etnic a populaţiei, însă ele reprezintă imaginea oficială a situaţiei demografice din Ungaria și teritoriile aflate sub autoritate maghiară în perioada dualismului austro-ungar când s-au organizat cinci recensăminte, fiecare având caracteristici specifice.

[1] În registrele evreiești consultate au existat și cazuri în care a fost notat doar numele tatălui, rubrica cu numele mamei fiind necompletată.

După o serie de amânări, prin Legea III, din 1869, s-a dispus efectuarea recensământului în Ungaria, sincronizându-se înregistrarea cu cea din regiunea austriacă a Imperiului Austro-Ungar. Din sfera întrebărilor recensământului din 1869 lipsește cea legată de apartenenţa lingvistică, etnică, ea fiind eliminată din proiectul iniţial de către guvern, din prudenţă politică. Deși consiliul de statistică a propus înregistrarea limbii sau a naţionalităţii, comisia formată din reprezentanţii ministerelor de interne, de apărare și de comerţ au propus să se renunţe la problema limbii. Nu excludea posibilitatea utilizării rubricii de naţionalitate, dar numai cu condiţia unui control strict.[2]

Următorul recensământ, cel din 1880, s-a desfășurat sub conducerea unui organ autonom cu o putere sporită, Institutul Naţional Regal Maghiar de Statistică, înfiinţat în 1871. Data recensământului s-a stabilit la sfârșitul deceniului: miezul nopţii dintre ultima zi a anului 1880 și prima zi a anului 1881. În lipsa unei legi fundamentale corespunzătoare și această inventariere a populaţiei s-a desfășurat pe baza unei reglementări speciale: Legea LII din 1880.

Importanta noutate constă, însă, în introducerea întrebării legată de limba maternă. Instrucţiunea referitoare la această rubrică suna astfel: "în rubrica a 6-a se va înscrie limba maternă a persoanei respective. La fiecare se va consemna limba pe care el însuși și-o declară și, această declaraţie trebuie făcută în mod hotărât și nici un recenzor nu are dreptul să-l influenţeze". Potrivit instrucţiunii, limba maternă a copiilor putea să fie diferită de cea a părinţilor. Determinarea naţionalităţii pe baza limbii, precum și interpretarea ad-litteram a modalităţii de identificare a limbii a făcut ca cei care nu puteau vorbi să nu fie trecuţi, nici cu ocazia înregistrării nici a prelucrării, la vreo limbă maternă, ei fiind trecuţi la o rubrică separată. Aceasta conţinea, în mare parte, sugarii (98% în vârstă de 0–2 ani), deci cei care nu puteau vorbi din cauza vârstei. Acest procedeu era greșit, căci este evident că și cei înregistraţi în această grupă aparţineau la o anumită naţionalitate. Tabelele pe localităţi, în determinarea apartenenţei la limba maternă, făceau deosebirea între cei de limbă maghiară, germană, slovacă, română, ruteană, croato-sârbă, cei de altă limbă autohtonă (adică încetăţenită în Ungaria acelor vremuri) și limbi străine, iar ultima rubrică a fost rezervată celor care nu puteau vorbi. Persoanele de limbă evreiască nu au fost evidenţiate la limba lor maternă, ci la altă limbă, adică la prima menţionată după ebraică, pe fișa persoanei respective la întrebarea referitoare la alte limbi vorbite.

Noul recensământ reglementat prin legea IX din 1890 s-a desfășurat în 1891. Modul de înregistrare a limbii materne era, în general, identic cu cel din

---

[2] Varga E. Árpad, *Recensăminte ale populaţiei pe teritoriul Transilvaniei, în perioada 1850–1910*, în *Recensământul din 1910 –Transilvania* (Bucureşti: Editura Staff, 1999), 700.

1880, cu precizarea că în cazul copiilor care nu vorbeau încă, aceștia erau trecuţi după limba maternă a mamei.[3] Precizările legate de limba maternă erau formulate sub forma: "Ca limbă maternă trebuie să se consemneze acea limbă pe care individul și-o asumă și pe care individul o vorbește cel mai bine." Apoi se subliniază că limba maternă nu corespunde întotdeauna cu limba însușită în copilărie de la mamă. Astfel, noţiunea de limbă maternă se apropia acum de mult disputata formulă austriacă de limbă vorbită în mod cotidian. Conform acestei semnificaţii, răspunsurile trebuie interpretate având în vedere situaţia. Rubricile de limbă maternă și religie s-au simplificat prin renunţarea la câte o rubrică sau prin contopirea altora.

Aceste precizări legate de organizarea recensămintelor sunt importante pentru studiul evoluţiei demografice a populaţiei evreiești. Deoarece nu exista o rubrică specială pentru naţionalitate și nici o rubrică pentru limba maternă (idiș) a populaţiei evreiești, aceștia au fost cuprinși fie la limba maghiară, fie la limba germană. Astfel, pentru a determina numărul lor se poate folosi doar rubrica referitoare la religia populaţiei. Evreii, având o singură religie, s-au declarat ca fiind israeliţi, motiv pentru care numărul celor înscrişi la această rubrică arată situaţia lor demografică cea mai apropiată de realitate.

Situaţia social-politică a evreilor din Ungaria la finalul secolului al XIX-lea

Din punct de vedere demografic, evreii din Ungaria au reprezentat o minoritate care, la finalul secolului al XIX-lea, a avut un rol economic semnificativ, mai ales în domeniul comerţului.

Tabel nr. 1 – Numărul total al evreilor din Ungaria[4]

Anul	**1857**	**1871**
Numărul total	412.702	552.133
Procent	3.02	3.61

În 1867, legea emancipării a făcut posibilă participarea evreilor la viaţa politică și socială a ţării, iar în 2 noiembrie 1895 a fost acceptată și receptarea religiei iudaice, aceasta devenind egală în drepturi cu celelalte confesiuni.

Politica de maghiarizare a diferitelor grupuri etnice care trăiau pe teritoriul Ungariei a avut succes în cadrul comunităţilor evreiești. Până în 1910, ¾ dintre evrei au declarat că limba lor maternă este cea maghiară – statisticile maghiare nemăsurând apartenenţa etnică, doar limba maternă. Restul, în marea lor

[3] Varga E. Árpad, *Recensăminte ale populației*, 705.

[4] https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1870/?pg = 86&layout = s

majoritate cei din zona nord-estică, au declarat germana ca limba maternă, în absenţa idişului ca opţiune.

Tabel nr. 2 – Limba maternă declarată de evrei în 1880–1910[5]

	Maghiara	**Germana**	**Altele**
1880	58,0	34,6	7,4
1890	63,7	33,0	3,3
1900	71,5	25,1	3,5
1910	76,9	21,6	1,5

Totuși nu trebuie neglijat faptul că la finalul perioadei dualiste, aproape toți evreii din Ungaria erau bilingvi. În ciuda perioadei de maghiarizare intensă, Ungaria avea cel mai mare număr de evrei din Europa, care vorbeau și limba germană.

Tabel nr. 3 – Numărul evreilor din Ungaria, care vorbeau una sau mai multe limbi[6]

	Bilingvi		**Monolingvi**	
	Maghiară	**Germană**	**Maghiară**	**Germană**
1900	82,2	68,0	25,6	
1910	87,4	66,0	30,2	5,0

Au existat diferențe între gradul de maghiarizare a comunităţilor evreiești din Ungaria. Statisticile oficiale privind limba în care se desfășurau ceremoniile religioase arată că în anii 1903 și 1912, între 78–88% era folosită limba maghiară la ceremoniile neologilor, 59–68% pentru comunitatea Status Quo și 9–13% pentru evreii ortodocși.

Schimbarea numelui evreiesc într-unul maghiar a reprezentat un element de evaluare a procesului de maghiarizare. Statul a jucat un rol crucial în acest proces: în timpul perioadei dualiste, spre deosebire de Germania și Rusia, Ungaria i-a încurajat pe evrei să își schimbe numele într-unul maghiar. Acest fenomen a atins punctul culminant între 1881–1919[7], estimându-se că în această perioadă 45.000 de evrei și-au schimbat numele, reprezentând 60% din numărul total al persoanelor care și-au schimbat numele. Evreii care s-au creștinat provin din rândul celor care au adoptat nume maghiare. Între 1896 și 1919, aproximativ 37.000 evrei și-au ales alte nume și 17.000 s-au convertit la creștinism.

---

5 http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Hungary/Hungary_before_1918

6 http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Hungary/Hungary_before_1918

7 Taxa pentru maghiarizarea numelui, pentru evrei era relativ ridicată, însă după 1881, ea a scăzut, iar ca urmare a acestui fapt a început la scară largă maghiarizarea numelor evreilor.

Situaţia demografică și social-politică a evreilor din comitatul Satu Mare la finalul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea

Conform recensământului organizat de autorităţile maghiare în anul 1870, în comitatul Satu Mare trăia un număr de 16.841 de evrei.

Tabel nr. 4 – Numărul populaţiei evreiești în comitatul Satu Mare conform recensământului din 1870[8]

Plase / Orașe	**Număr**
Központi	2.106
Nyír	4.604
Crasna	2.784
Satu Mare	2.661
Baia Mare	3.076
Total	**15.231**
Baia Sprie – oraș	31
Baia Mare – oraș	222
Satu Mare – oraș	1.357
Total	**16.841**

Trebuie precizat faptul că în tabelul de mai sus este notat doar numărul evreilor care locuiau în mediul rural din cele 5 plase ale comitatului Satu Mare, populaţia iudaică din cele 3 orașe sătmărene fiind consemnată separat. Astfel, se observă că plasa Nyír are cel mai mare număr de evrei, fiind urmată apoi de plasa Baia Mare. Explicaţia acestor date este următoarea: în plasa Nyír, evreii au fost colonizaţi încă de la începutul secolului al XVIII-lea de către contele Károly Sándor. El i-a adus pe moșia sa, le-a creat condiţii ca ei să poată trăii practicând propria lor religie și să activeze în comerţ și meșteșuguri. Datorită condiţiilor social-economice favorabile, numărul populaţiei evreiești a crescut, ea implicându-se tot mai mult în viaţa economică a regiunii. În ceea ce privește plasa Baia Mare, trebuie subliniat faptul că evreii care locuiau aici, pe lângă activităţile din comerţ și meșteșuguri, erau implicaţi și în industria mineritului aflată în dezvoltare în această zonă.

Orașul Satu Mare, cel mai mare oraș al comitatului cu același nume, era locuit în 1870 de 1.357 de evrei implicaţi în activităţile comerciale, meșteșugărești și industriale ale orașului. Procentul populaţiei evreiești care trăiau în centrele urbane începe să crească după 1850 când în Ungaria debutează urbanizarea evreilor din zonele de est și de vest ale ţării. Astfel, la recensământul

[8] https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1870/?pg = 86&layout = s

din 1870 peste un sfert din această populație locuia în orașe. Așa se explică și numărul relativ mare de evrei care locuiau în orașul Satu Mare, număr ce va crește în deceniile următoare. După o lungă perioadă în care evreii nu aveau voie să locuiască și să muncească în centrele urbane, apar condițiile prielnice pentru implicarea lor în activitățile comerciale, financiare, industriale care își găsesc centrele de activitate în orașe.

Potrivit recensământului din 1880, în comitatul Satu Mare trăiau 18.036 de evrei, dintre care 8.706 erau bărbați și 9.330 femei. Se observă că într-un deceniu numărul total al populației evreiești a crescut cu 1.195 persoane. Această creștere se observă și la nivelul întregii Ungarii unde, în 1870 3,61% din populație erau evrei, iar în 1880 procentul acestora a crescut la 4,08%.[9]

Evoluția natalității în câteva localități rurale din comitatul Satu Mare

Cercetarea vieții sociale și a evoluției demografice a evreilor din comitatul Satu Mare în secolul al XIX-lea este îngreunată de lipsa documentelor. După izbucnirea celui de-al doilea război mondial cea mai mare parte a documentelor referitoare la aceste comunități au fost distruse. La Arhivele Naționale ale României, Biroul Județean Satu Mare se păstrează foarte puține file ale registrelor parohiale de stare civilă (nașteri), și acestea incomplete, doar sub formă de file.

Dintre localitățile pentru care se mai păstrează părți din registrele parohiale au fost alese Ciumești, Berea, Vezendiu, Portița, Tiream, Petrești și Dindești. Ne-am oprit asupra lor pentru că documentele referitoare la aceste sate cuprind informații pentru mai mulți ani (10) și sunt completate cu data nașterii, numele și prenumele copilului, numele și prenumele tatălui, prenumele mamei și localitatea de domiciliu. În ceea ce privește informațiile despre mamă, trebuie să spunem că nu întotdeauna a fost notat numele acesteia, ci doar prenumele. Însă, dacă urmărim numărul nașterilor de-a lungul mai multor ani, regăsim aceleași persoane notate în ani diferiți ca părinți ai altor copii nou-născuți, existând cazuri ca într-un an numele mamei să nu fie notat, dar în alt an să apară complet cu nume și prenume.

Copiii născuți în Ciumești și Berea sunt trecuți pe aceleași fișe parohiale, cele două localități aparținând aceleași comunități iudaice. Același lucru este valabil și pentru Vezendiu și Portița. Irina, Petrești și Dindești au fiecare registrele lor de nașteri.

Un alt aspect care mai trebuie precizat este acela că cele 6 localități pentru care s-a făcut analiza datelor din registrele parohiale de nașteri, aparțin plasei

[9] https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1881_01/?pg = 227&layout = s

Nyír, plasă care a avut cel mai mare număr de populaţie evreiască din comitatul Satu Mare.

În intervalul 1875–1885, în Ciumeşti şi Berea s-au născut 50 de copii, dintre care 28 de băieţi şi 22 de fete. Cei mai mulţi au fost înregistraţi în Ciumeşti, 25 de copii născuţi vii sau care nu au murit imediat după naştere. În Berea, în acelaşi interval de timp au venit pe lume 16 copii, dintre care 10 băieţi şi 6 fete. Se observă că pentru ambele localităţi, numărul băieţilor este mai mare decât al fetelor. De asemenea, trebuie precizat faptul că localitatea Ciumeşti este mai mare, mai bine populată decât Berea care era un sat mic cu un număr mic de locuitori, motiv pentru care şi comunitatea evreiască era mai mică.

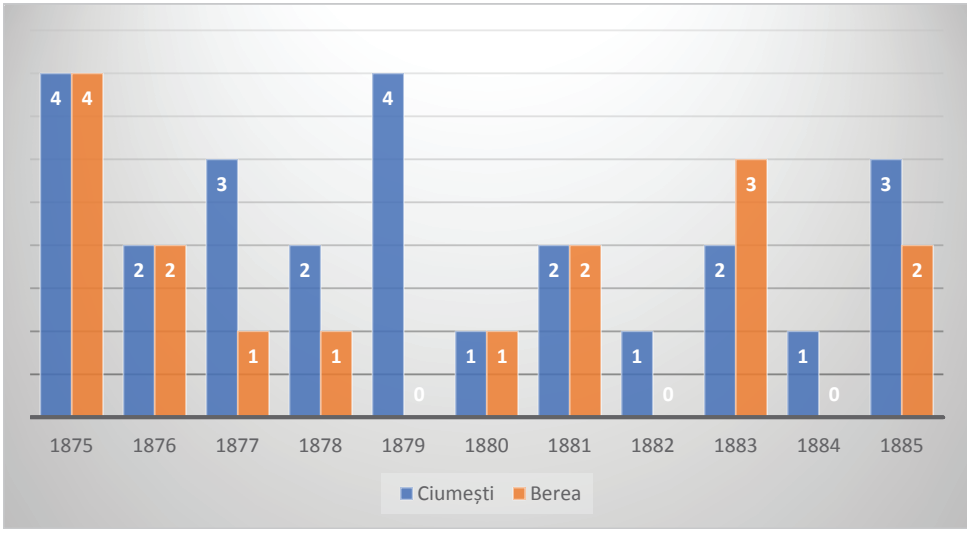

Grafic nr. 1 – Totalul copiilor născuţi vii în Ciumeşti şi Berea între 1875–1885[10]

În anul 1875 au fost înregistraţi cei mai mulţi copii. Atunci s-au născut 9 copii vii, 6 băieţi şi 3 fete. La polul opus se situează anii 1882 şi 1884 când s-a născut doar câte un băiat. Observăm că au fost ani în care nu s-a născut nici un băiat (1880, 1884), sau nici o fată (1882).

[10] Arhivele Naţionale Române-Biroul Judeţean Satu Mare (în continuare ANRBJSM), fond *Registre Parohiale*, dosar nr. 499, ff. 2–5.

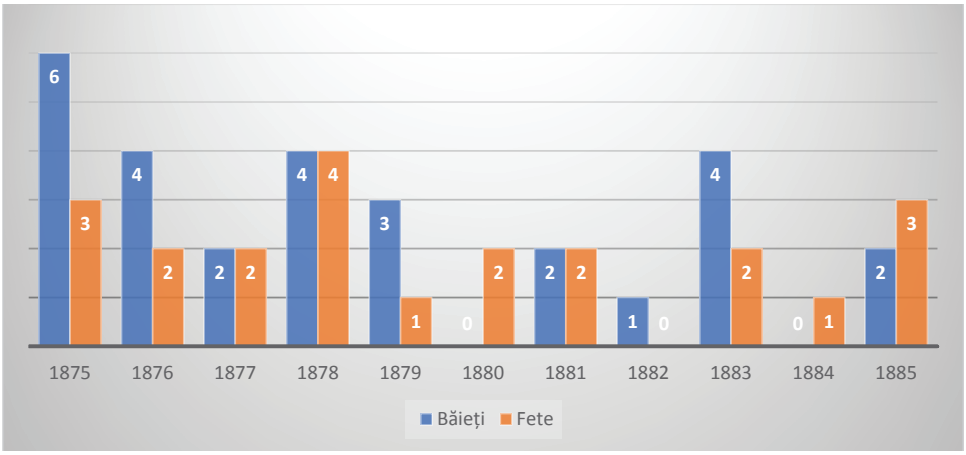

Grafic nr. 2 – Numărul total de băieţi şi fete născuţi în Ciumeşti şi Berea în intervalul 1875–1885[11]

Numărul copiilor care s-au născut morţi sau au decedat imediat după naştere a fost de 9, dintre care 5 băieţi şi 4 fete. În registru nu este notată cauza morţii, ci doar ziua în care au murit, zi care corespunde cu cea a naşterii. În 1878 s-au înregistrat 5 copii decedaţi, 3 băieţi şi 2 fete, în 1876 o fată şi un băiat au fost trecuţi ca fiind născuţi morţi, iar în 1875 şi 1883 o fată, respectiv un băiat au murit la naştere.

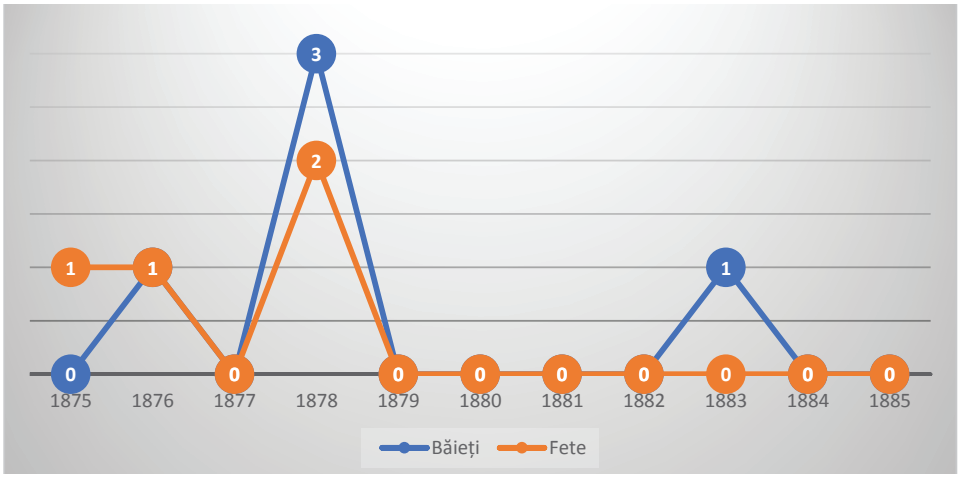

Grafic nr. 3 – Numărul total de băieţi şi fete decedaţi în Ciumeşti şi Berea în intervalul 1875–1885[12]

[11] ANRBJSM, fond *Registre Parohiale*, dosar nr. 499, ff. 2–5.
[12] ANRBJSM, fond *Registre Parohiale*, dosar nr. 499, ff. 2–5.

Analizând numele de familie al părinţilor observăm că mama are nume diferit de cel al tatălui, fapt ce dovedește dorinţa de a sublinia apartenenţa la un anumit neam, la o anumită familie. Atât numele mamei, cât și al tatălui au rădăcini germane, multe dintre ele fiind scrise și după regulile limbii germane și după cele ale limbii maghiare (Weisz, Racz, Grosz). Alte nume germane notate în aceste registre parohiale au fost Grünfeld, Weiss, Weinberger, Mandelbaum, Berger, Gottlieb, Glück. Atât prenumele copiilor, cât și cel al părinţilor este scris în majoritatea cazurilor în limba maghiară și este inspirat din Vechiul Testament (Moricz, Ignácz, Gizella, Samm, Dávid, Mózses). Au fost întâlnite și nume maghiare precum Károly sau Farkas.

Interesant de urmărit este relaţia de rudenie între copiii născuţi în cele două localităţi în intervalul 1875–1885. Astfel, Weisz Samule și Kelin Rozália au avut în această perioadă 5 copii, toţi băieţi, dintre care primul și al patrulea, născuţi în 1876, respectiv 1883, au murit la naștere. O altă familie care, în această perioadă, a avut tot 5 copii este cea formată din Weisz Ferenc și Racz Berka care a născut 3 fete și doi băieţi. Interesant este faptul că primii trei copii (două fete și un băiat) s-au născut în Ciumești, iar ultimii doi în Berea. Grünhut Moricz și Racz Roza, din Ciumești, au avut trei copii (două fete și un băiat). Grosz Adolf și Iakabavils Láli, tot din Ciumești, au fost notaţi de 4 ori ca părinţi a doi băieţi și două fete.

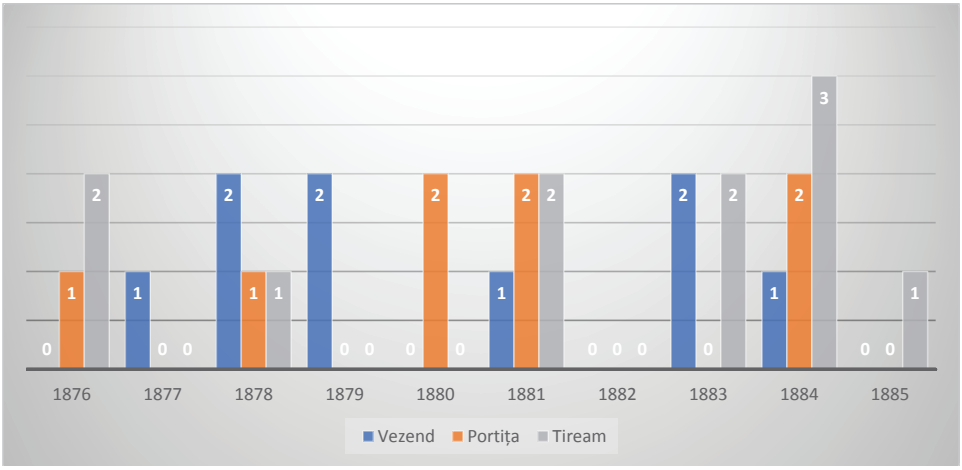

Grafic nr. 4 – Totalul copiilor născuţi în Vezend, Portița și Tiream[13]

Tot prin studiul numelor de familie se observă relaţia de rudenie dintre părinţii diferiţilor nou născuţi. De exemplu, Racz Hani era soră cu Racz Rifke,

[13] ANRBJSM, fond *Registre Parohiale*, dosar nr. 499, f. 6.

Racz Láli, Racz Berka, Racz Dávid și Racz Henrik,toţi fiind din Berea. Weisz Ferencz era frate cu Weisz Samuel și Weisz Mozes, primii doi locuind în Ciumești și ultimul în Berea.

Localităţile Vezendiu, Portiţa și Tiream aparţineau aceleași comunităţi iudaice. În perioada 1975–1885, pe teritoriul lor s-au născut 34 de copii, dintre care 16 băieţi și 18 fete. Cei mai mulţi copii s-au născut în Portiţa, 11, dintre care 6 băieţi și 5 fete. Pentru Vezendiu au fost înregistraţi 9 copii (3 băieţi și 6 fete), iar pentru Tiream 8, 4 băieţi și 4 fete. Interesant este faptul că, deși Portiţa este o localitate mai mică, cu un număr redus de locuitori, numărul de copii evrei născuţi aici depășește pe cel din Tiream, localitate mai mare și mai bogată.

Urmărind datele din registrul parohial al celor trei localităţi observăm că în 1877 și 1879 nu s-a născut nici un băiat, iar în 1880, 1881, 1882 și 1884 numărul băieţilor este egal cu cel al fetelor.

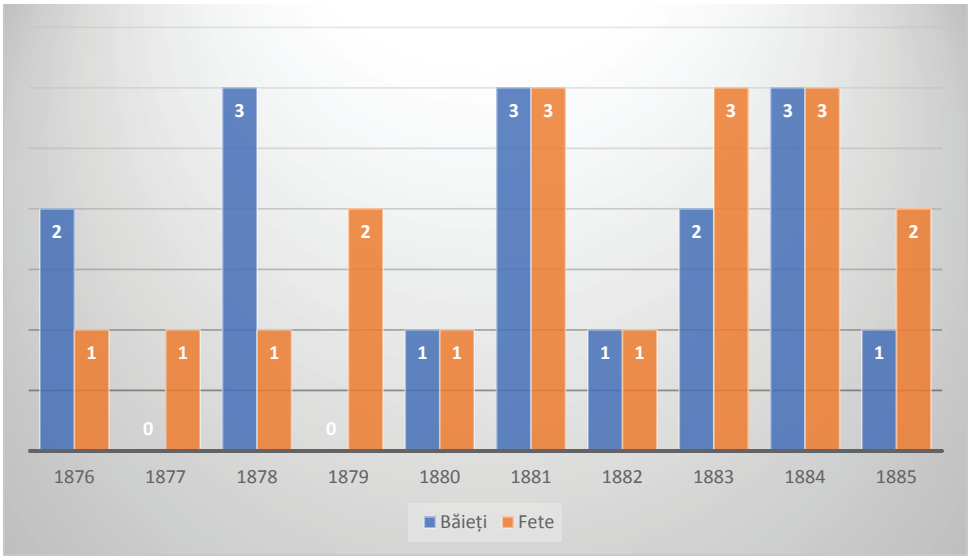

Grafic nr. 5 – Totalul copiilor născuţi în Vezendiu, Portiţa și Tiream[14]

Doar în Tiream, în 1878 și 1880, au fost născuţi doi copii morţi. Este vorba despre doi băieţi a căror prenume nu a fost notat, însă din studiul numelor părinţilor observăm că ei făceau parte din același neam pentru că taţii se numeau Berkvics Jozef și Berkvics Jakob, iar mamele Czulbin Rakel și Czulbin Regina. Prima familie nu a mai avut un alt copil în perioada studiată. În schimb, a doua a avut 2 copii, un băiat și o fată, aceasta din urmă fiind născută la 9 luni de la nașterea fratelui mort. Există și alte familii care au avut mai mulţi copii în

[14] ANRBJSM, fond *Registre Parohiale*, dosar nr. 499, f. 6.

perioada 1875–1885. De exemplu, Pollak Abraham și Reausz Láni, din Portița, sunt părinții a două fete născute în 1883 și 1885. Gusberg Moriecz și Zaleur Fáni, tot din Portița, au avut o fată și doi băieți. Interesant este cazul lui Gutman Ignacz și a lui Klein Fáni din Vezendiu. În 1877 aceștia au avut o fată, Szerena, născută în 10 aprilie. În anul 1883, Gutman Ignacz apare ca tală lui Lajos, născut în 1 noiembrie, însă la mamă este trecută Kein Matild. Probabil că în intervalul 1877–1883, Kein Fáni moare, iar Gutman Ignacz se recăsătorește cu o altă fată din aceeași familie cu prima soție notată în registrul parohial. Această informație nu poate fi verificată în registrele de decedați și căsătorii pentru că ele nu se mai păstrează.

Și în cazul localităților Vezendiu, Portița și Tiream se observă că numele din comunitatea evreiască au rădăcini germane (Kaufman, Grosberg, Goldstein, Gutman), unele dintre ele fiind scrise după regulile limbii maghiare (Kránsz, Róth, Racz, Mersz). Prenumele sunt inspirate din Vechiul Testament, fiind în limba maghiară (Sámuel, Gizella, Barbara, Szerena).

Localitățile Irina, Petrești și Dindești au fiecare registre parohiale de nașteri. Astfel, putem afirma că ele aveau comunități izraelite de sine stătătoare. Pentru Irina se păstrează datele notate încă din anul 1873 până în 1885, pentru Petrești din 1874–1884, iar pentru Dindești din 1879–1883. În acest interval, în Dindești s-au născut 12 copii, 9 băieți și 3 fete.[15]

În registrul acestei comunități nu au fost trecute numele și prenumele părinților, dar a fost notate numele și prenumele copilului. Studiind această rubrică putem stabili relații de rudenie între noii-născuți și putem afla din ce familii făceau parte (Hönig, Grünberg, Veisz, Goldberg, Leidenfeld etc.). De exemplu, numele de Hönig a fost notat pentru 5 băieți născuți în ani diferiți. Putem deduce că acești erau fie frați, fie verișori. 3 băieți și o fată aveau numele de Veisz[16]. Și în cazul lor e existat o legătură de familie, fiind frați sau verișori.

În Petrești, în intervalul 1874–1884, în cadrul comunității evreiești s-au născut 8 copii, 5 băieți și 3 fete. Din analiza filelor registrului se observă faptul că în 1878 și 1879 nu s-a născut nici un copil, în restul anilor fiind notat doar câte unul. Tot pentru acestă localitate trebuie să menționăm și faptul că, cu o singură excepție, nu a fost înregistrat numele și prenumele tatălui sau al mamei. Este notat doar prenumele nou-născutului, acesta având origini maghiare (Sándor, Ferencz, Czilli, Farkas, Aranka Mihaly). Doar în cazul băiatului născut în 4 iulie 1874, s-a trecut numele și prenumele părinților (Török Samuel și Spicz Nesti).

---

15 ANRBJSM, fond *Registre Parohiale*, dosar nr. 499, f. 10.

16 ANRBJSM, fond *Registre Parohiale*, dosar nr. 499, f. 10.

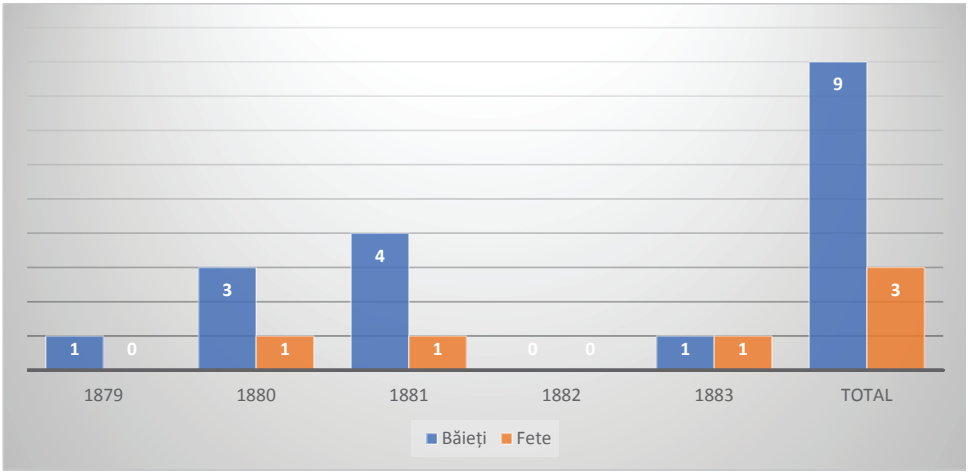

Grafic nr. 6 – Totalul copiilor născuţi în Dindeşti[17]

Între 1873–1885, în Irina s-au născut 19 copii, 10 băieţi şi 9 fete. Nu a fost notat nici unul care să fi murit in timpul naşterii s-au sau născut morţi. Cel mai mare număr de nou-născuţi s-a născut în 1876, trei băieţi şi o fată. Au fost şi ani în care nu s-a notat venirea pe lume a nici unui copil (1874, 1875, 1882, 1883).

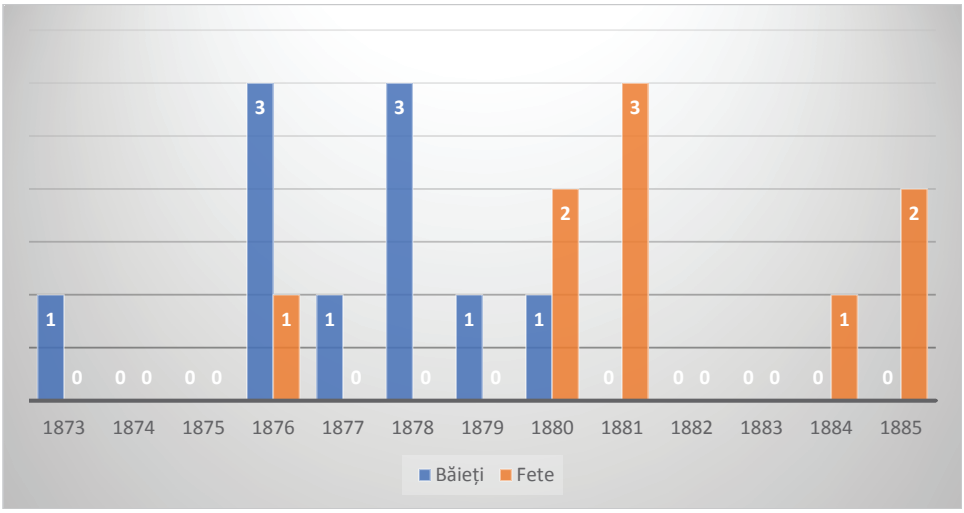

Grafic nr. 7 – Totalul copiilor născuţi în Irina[18]

Weinberger Mór şi Ehrnreich Maueki sunt părinţii a 4 copii născuţi în

[17] ANRBJSM, fond *Registre Parohiale*, dosar nr. 499, f. 11.
[18] ANRBJSM, fond *Registre Parohiale*, dosar nr. 499, f. 9.

Irina, 3 băieţi și o fată. Spicz Bermák și Fülep Eszter au avut și ei doi băieţi și două fete. Și pentru această localitate studiind rubricile unde sunt notate numele și prenumele, se observă că numele de familie au rădăcini germane (Wein, Weinberger, Leitman), unele dintre ele fiind scrise după regulile limbii maghiare (Spicz, Grosz, Weisz, Róth). Atât prenumele părinţilor, cât și cele ale copiilor sunt maghiare (Ignácz, Eszter, Szerena, Bernák), unele dintre ele fiind inspirate din Vechiul Testament.

Concluzii

Din datele prezentate în rândurile de mai sus observăm că și comunităţile evreiești din zonele rurale cunosc aceeași evoluţie ca și cele din alte regiuni ale Ungariei. Ele adoptă tot mai mult numele maghiare sau maghiarizate, folosesc limba maghiară pentru a întocmi actele legate de viaţa religioasă, dar ci pe cele de stare civilă.

La finalul secolului al XIX-lea, în unele comunităţi evreiești din Satu Mare tot la a doua sâmbătă serviciul religios era ţinut în limba maghiară. Pentru a încuraja acest fapt, autorităţile locale le-au acordat sprijin financiar ca și altor comunităţi religioase oficiale.[19] Acceptând toate aceste compromisuri, au avut de câștigat, primind recunoaștere și oportunităţi economice. Dar, chiar dacă evreii s-au declarat maghiari, diferenţele religioase au rămas ca un stigmat etnic.

JEWISH COMMUNITIES IN SATU MARE COUNTY AT THE END OF THE 19TH CENTURY

Abstract

The reconstitution of the demographic evolution of the Jewish population in Satu Mare county's rural communities requires research into the censuses organized by the Hungarian authorities in the second half of the 19th century, as well as into the confessional registers of civil status. These two sources should be used carefully because they are, they have a number of shortcomings that can influence demographic analysis. Regarding the situation of the Jewish registers in Satu Mare county, it should be noted that these are kept for a few localities, in a very small number, only in the form of sheets containing information for a short period of time.

Among the localities for which parts of the parish registers still remain were selected Ciumesti, Beer, Vezendium, Portita, Tiream, Petresti and Dindesti. We stopped on them because the documents related to these villages include information for several years (10)

[19] Anders E. B. Blomqvist, *Economic nationalizng in the ethnic borderland of Hungary and Romania. Inclusion, exclusion and annihilation in Satu Mare 1867–1944* (Stockholm University, 2014), 82.

and are completed with the date of birth, the child's first and last names, the father's first and last names, the mother's first name and the place of residence.

The Jewish communities in rural areas developed in the same way as in other regions of Hungary. They increasingly adopted Hungarian names, using Hungarian language to draw up acts related to religious life, but also those relating to civil status. At the end of the 19th century, in some Jewish communities in Satu Mare on the second Saturday the religious service was kept in Hungarian language. To encourage this, local authorities have given them financial support as well as other official religious communities. By accepting all these compromises, they won, receiving recognition and economic opportunities. But even if the Jews declared themselves Hungarians, religious differences remained as an ethnic stigma.